

O sanatorio de San Miguel de Castro, A Estrada

Chus Fernández Bascuas

D. Manuel Reimóndez Portela, unha vez que decide exercer a medicina na súa aldea, instálase no lugar de Prado, na parroquia de San Miguel de Castro (A Estrada), para que os seus pacientes reciban unha asistencia o máis próxima e completa posible. A súa formación universitaria permitiulle utilizar as técnicas máis avanzadas e, por outra parte, sentíase con folgos abondo para emprender unha aventura arriscada: instalar un sanatorio en plena zona rural. Precisaba, sen embargo, un lugar próximo á súa consulta e residencia, polo que propuxo ao seu veciño José Couto a construción dun edificio destinado a sanatorio que o noso médico lle arrendaría. A obra iniciouse en 1950, e en 1953 xa estaba rematada; foi o 21 de xaneiro deste mesmo ano cando se realizou a primeira operación, unha apendicite a un mozo de Lamela (Silleda).

Nun principio o sanatorio contaba con catro camas e un quirófano na primeira planta, adicándose a baixa a cociña, almacén e dependencias auxiliares.

En 1961, realízase unha reforma do edificio ampliando a capacidade de aloxamento de catro a oito camas, e máis unha de apoio no baixo para casos urxentes ou cando as demais estaban ocupadas; trasladase tamén o quirófano á parte nova, mellorando deste modo en comodidade, espazo e dotación tecnolóxica.

Dona Benilde Couto, filla do propietario da casa, recibiu por parte de don Manuel Reimóndez a formación precisa para exercer as responsabilidades que se lle encomendaron: o coidado dos enfermos, organización, limpeza e comidas, dispensando tamén sinxelas atencións sanitarias sempre baixo as instrucións e tutela do médico.

Desde a nosa perspectiva actual de instalacións hospitalarias colosais, superespecialización, celeridade na atención e, en definitiva, acumulación de medios materiais e humanos, cabe preguntarse que tipo de intervencións se efectuaban naquel sinxelo sanatorio rural dotado dunha infraestrutura tan básica. Sorprende comprobar como Reimóndez Portela foi capaz de proporcionar –con moi poucos recursos– uns servizos sanitarios de altísima calidade, pois alí atendéronse traumatismos resultado de accidentes, partos dificultosos

(os demais resolvíanse na casa), apendicitis, extracción de amígdalas, fracturas ... etc.

Unha das razóns do éxito daquela arriscada iniciativa de Reimóndez Portela radicaba na situación xeográfica do sanatorio, na proximidade de Santiago de Compostela, circunstancia que propiciaba a colaboración de destacados especialistas compostelanos que se desprazaban a Castro cando eran requeridos polo noso doutor. Entre outros, podemos citar a D. Restituto Fernández Otero, toxicólogo; Ramón Alsina Gomez-Ulla, de cirurxía xeral e D. Alejandro Beiras Torrado, destacado especialista que colaborou con D. Manuel cando este iniciou a súa andaina profesional. Sen esquecer a D. Daniel Cajade Rey, otorrinolaringólogo e a D. Luís Cabo Rey, especialista de pulmón e corazón e outros moitos que, de maneira esporádica, habería que sumar á lista de ilustres especialistas que se desprazaron a este sanatorio de San Miguel de Castro.

En máis de vinte anos de atención ao público atendeu e deu resposta satisfactoria ás necesidades de moitas persoas por varias razóns:

En primeiro lugar debemos citar a súa ubicación, no centro dunha área rural densamente poboada e a carón mesmo dunha importante vía de comunicación, a estrada de Callobre a Ponteledesma, circunstancia que facilitaba o traslado dos enfermos. Unha cousa ben distinta era desprazar a un enfermo grave, a un politraumatizado ou a unha muller de parto dende unha aldea illada sen máis medio de comunicacións que aquelas congostras que tantas veces houbo percorrer don Manuel Reimóndez. Daquela había que valerse de sillas, escaleiras, ou mesmo o ladral dun carro, improvisados recursos que ben merecen a atención dalgún etnógrafo ou historiador.

Naquela época na que o seguro de enfermidade andaba aínda a dar os seus primeiros pasos, a atención sanitaria nos sanatorios de Santiago facíase especialmente gravosa para a meirande parte das persoas. Neste sentido o sanatorio de Castro ofrecía servizos de alta calidade a precios moito máis asequibles, co valor engadido, ademais, de que eran os propios familiares quen podían atender ao ingresado, circunstancia que hoxe en día se valora moito nos grandes hospitais de referencia de Galicia. A todo isto cabe engadir o feito de que a persoa que te trataba era o teu propio médico de cabe-

ceira, o da túa familia de toda a vida, que coñecía as doenzas, a maneira de pensar e os pormenores das persoas, que non saen nin nas análises nin nas radiografías.

D. Manuel, tiña unha capacidade de traballo asombrosa. Foi capaz de conciliar as intervencións e seguimento dos enfermos ingresados, coa consulta que tiña preto do sanatorio na que a diario atendía a numerosos pacientes chegados de sitios ben diferentes, ao que cómpre engadir as visitas a domicilio a pé, dacabalo, en moto, en barca ou, ultimamente, en coche.

Dispoñía ademais dun laboratorio para realizar probas nas que basar o seu diagnóstico e dun un surtido básico de medicamentos para subministrar aos ingresados e para as urxencias, nunha primeira etapa procedentes da farmacia de Loimil (hoxe casa de turismo rural) e posteriormente da de Balboa, aínda que frecuentemente proporcionáballe de balde aos seus pacientes as mostras que lle deixaban os viaxantes de farmacia.

Contaba D. Manuel na súa actividade diaria coa axuda D. Delfín Míguez Rendo, marido de Benilde Couto, para realizar curas, extraccións e demais funcións do que hoxe chamariamos técnico de laboratorio; acompañáboo aos domicilios cando era necesario transportar o aparato de Raios X portátil, e naquelas outras tarefas para as que “o médico da aldea” necesitaba un apoio.

E por se todo iso non fose suficiente para xustificar unha vida, aínda tivo tempo para rebuscar no pasado, escribir libros, facer divulgación cultural, ser alcalde, Presidente da Comisión dos Deza-seis e, sobre todo, para atender á súa familia e amigos.

O peche definitivo do sanatorio veu a coincidir co auxe da Seguridade Social tal e como a coñecemos na actualidade. No 1974 cerra as súas portas aquel centro sanitario onde algúns abrimos os ollos á vida e recuperaron outros moitos un dos tesouros máis grandes que temos: a saúde. Vinte anos de historia de medicina no rural estradense rematan nese intre.